

sumbul-bakimi

01/09/2008 20:12 by isparta

Sümbül, Hyacinthus cinsine ait soğanlı bitkilerden olup daha önce zambakgiller (Liliaceae) familyasının üyesi olarak kabul edilmekte iken şimdi yeni bir familya olan hyacinthaceae altında incelenmektedir. Sümbüllerin anayurdunu doğuda Ýran ve Türkmenistan'a kadar dağıylm gösteren dođu Akdeniz bölgesi oluşturmaktadır. Hyacinthus, Yunan mitolojisinde Sparta Kralı'nın genç ođlu olup yeniden dođu simgelemektedir. Bu tür 15-20 cm yükseklikte, çok yıllık, otsu bir bitkidir. Çiçekler 6 parçalı, kuvvetli kokulu, açık veya koyu mavi renkli ve kısa saplıdır. 5-15 çiçek gövde üzerinde seyrek bir salkım yapar. Ülkemizde iki altturu vardır. Bunlardan altturi "orientalis" Çel, Hatay, özellikle Osmaniye ve çevresinde yaygındır. Diđer altturi olan "chionophilus" ise Kayseri, Sivas, Kahramanmaraş ve Tunceli çevrelerindeki dağlarda yabancı olarak yetipir ve endemiktir. Yumruları haricen yumuşatıcı ve çyban açıcı olarak kullanılır. Sođan ezilir, süte pipirilir ve elde edilen merhem çyban üzerine sürülür. Tohumları eskiden iptah açıcı, sarılık ve belsoğukluğunu tedavi edici olarak dahilen kullanılırdı. Osmanlılar döneminde çok sevilen ve Osmanlı saraylarında yetitirilmek üzere toplanığı bilinen bir süs bitkisi idi. Bu dönemde yetitirilen sümbül çeşitlerinin renkli resim ve isimlerini tanıyan bir elyazması Topkapı Sarayı Kütüphanesinde bulunmaktadır (Musavver Sümbülname, 1149/1737, Topkapı Sarayı Kütüphanesi No.H.413). Islah edilmiş sümbül melezlerinin Avrupa'ya ilk kez İstanbul'dan gönderildikleri bilinmektedir. Bu bitkinin Hollanda'da ki lale çylynlığı bir krizle sonlandı rarak, lale zenginlerinin bir iflas ettiği dönemde Avrupa'da lalenin yerine geçip ön plana çyktığ gözlenmiştir. Biz de ise gül ve lalelerin üzerine geçemeseler de, XV. Yüzyıldan itibaren piirimizin, süsleme sanatlarımızın ve bahçelerimizin en gözde çiçeklerindedir. Evliya Çelebi'nin "Seyahatname"sinde de sümbül ile ilgili ilginç bir bilgiye rastlanır; Antakya yöresi Belen dağlarında yetipen sümbülleri anlatmaktadır. Ünlü gezginimize göre, Karaađ aç Kınıy Khan yolu üzerinde Bakras Kalesi çevresindeki köylüler, dağlardan çykarmı oldukları sümbül soğanlarını Bursa ve İstanbul gibi büyük şehirlerde Bakras sümbülü adıyla satarlar ve geçim sağlarını yapırlar. İyi sümbül yetip tirmenin sanat sayıldığı o dönemde, bazı nadide sümbül soğanlarına bir fındık altın ödendiği dahi olurmuş. Osmanlı döneminde, saray bahçelerinde kullanılacak olan sümbül soğanları nın genellikle Maraş ve Halep'ten getirildiğini Osmanlı fermanlarından öğreniyoruz. IV. Murad döneminde bu bölgelerden 100.000 adet sümbül soğanı getirilerek saray bahçelerine dikilmiştir.